

Sütő András a „jelenkori magyar irodalom egyik legnagyobb vigasza”. ... Művei túlnőttek szülőföldje s nyelvünk határain. Beteljesedett a régi reménység: egy sokat próbált nemzetrész nyelvén — a nagyvilág számára is, világirodalmi érvénnyel — az embertelenség idején az emberség nehéz próbáit tudta megfogalmazni.

SÜTŐ ANDRÁS

írói munkásságában

az erdélyi magyarság áldozatos és egyetemes képviselte

MAGYAR ÖRÖKSÉG

Japán fiatalember doktorált tegnap: a transzszilvánizmusról írta disszertációját. Kigyúlt a szeme, amikor Sütő Andrásról beszélt: igen, a sajátosság méltóságának gondolata a kisebbségi gondok világbeli megoldásához is közelebb vezethet. S ugyancsak tegnap a Magyar Írók Szövetségében fiatal költők mondták: Sütő András nagy hozománya — s nemcsak a magyar irodalomban — a „terheletlen” mondat: minden szava, minden mondata fölfele mutat; nem a gravitációnak engedelmeskedik, a lélek szárnyal benne; föl-föl, mindig a magasba. Illyés Gyula majd’ húsz esztendővel ezelőtti vélekedését a maiak is igazolják: Sütő András a „jelenkori magyar irodalom egyik legnagyobb vigasza”. S nem csak a magyar irodalomnak. Művei túlnőttek szülőföldje s nyelvünk határain. Beteljesedett a régi reménység: egy sokat próbált nemzetrész nyelvén — a nagyvilág számára is, világirodalmi érvénnyel — az embertelenség idején az emberség nehéz próbáit tudta megfogalmazni.

Valamennyien adósai vagyunk. A könyveivel, a drámáival töltött órákért. A műveibe emelt világért. A bizonyosságért, amely általa adatott, hogy az irodalomnak ma is lehet missziója, hogy az ma is lehet lámpás, amellyel egy nép az útját keresheti. Az irodalom ma is mindent elmondhat: az égzengést és a fűszálak növést. A keresztre feszített köznapokat és a húsvéti reménységeket. Műveinek a román, a szlovák, a bolgár,

a német és az angol nyelvű fordításban is kedvező a visszhangja. Egy dán vendéghallgató a pesti bölcsészkaron - hatvanadik életévén túl járó asszony - Sütő András drámáiról akar értekezni. Mert Sütő András gondolatai, kérdései nem csak Közép- és Kelet-Európa világában hatnak; a nyugati országok érzékeny olvasói is a küldetéses, igaz, világirodalmi érvénnyel szóló romániai magyar író tisztelek benne. Okkal: Sütő András a maga erdélyi világán keresztül a humánus, az emberi öntudat, a megmaradás mindenütt érvényes gondjait fogalmazza meg. Az értékek megőrzése, a személyiség szuverenitásának kivívása, megteremtése mindenütt gond a világban.

Móricz Zsigmondról mondta Bálint György: egyetlen novelláskötete, a *Barbárok* alapján még századok múltán is, még egy Mars-lakó számára is meg lehetne rajzolni az egész korabeli magyar világot. Ilyenformán lehet szólni Sütő András műveiről is: bennük lüktet az utolsó fél évszázad teljes erdélyi valósága. Elmondta az elmondhatatlannak véltet: a romániai magyarság második világháború utáni életét. Nem hallgatott el semmit: sugárzó emberséggel beszélt és beszél a román-magyar együttélésekről, a magyarság szóródásáról, az anyanyelv romlásáról, a félelmekről, az elföldelt és újraéledő vágyakról. Mozgósítja egész történelmünket, az ezredéves, szívbe írt vágyakat. S életével pecsételte minden szavát. Az írástudók felelősségére - az írástudók gyakori árulása idején - ő adta a legfényesebb példát. Vallotta, vallja: az író lelkiismeretével semmiképpen sem alkudhat. Mindennél fontosabb számára a felismert igazság kimondása minden műnemben: regényben, drámában, esszében. „Itt állok, másként nem tehetek” — írta a maga vallomásaként első gyűjteményes dráma-kötete homlokára. Lutheri, Husz János-i elszántsággal kereste, mondta s mondja az igazat, ahogy a kolozsvári magyar színház fennállásának 175. évfordulóján: „Mondd! Mondd, csak azért is!” Idézem: „Ha másként nem: fogam kiköpve, véres nyálat nyelve: magamban. Magamnak, s mindazoknak, akik bennem laknak, a bennem kolduló nyelvkárosultaknak.”

Emberi sorsokat meghatározó kérdéseket tisztábban, megren- dítőbben még aligha vetettek fel. Műveihez - mint minden igaz író - saját életét, idegzetét, szívét adta építőanyagul. A kritika nem túlzott, amikor megállapította: az *Anyám könnyű álmot ígér* új korszak nyitányát jelzi a magyar irodalomban, nagy drámái „már ma a holnapi klasszikusok mércéjével mérhetők”.

Sütő András nemcsak az erdélyi, hanem az egész magyarság, sőt az egész emberiség írója. „Iránytű-ember” - ahogy Markó Béla mondta - , akinek ösztönét sohasem tévesztették meg a mágneses viharok. Irodalmában is, politikájában is iránytű-ember; nem leng ki semerre, „mozdíthatatlan pontja földrengéses gondolkodásunknak, amelyre mindig számíthatunk”. Életének meghatározója a hűség. Hűség az anyanyelvhez, hűség a nemzethez. Hűség a szülőföldhöz, hűség a kultúrához, amelybe beleszülettünk, s amelyet tovább kell adnunk utódainknak. Hűség a lázadó emberi szellemhez, hűség a legfőbb emberi értékekhez.

Illyés Gyula Sütő Andrást köszöntő versében a *Lőtt lábú madárról* beszélt, ki örök szállásra ítéltetett, Ararát reménye nélkül. Mi is — Illyés Gyulával együtt — szívből kívánjuk Sütő Andrásnak, hogy legyen Ararátja. Érje meg nagy álma — a lakható otthon — megvalósulását, ahol azonosak lehetünk önmagunkkal. „A kinyújtózkodás gerincropogató szabadságában — ahogy ő írja —, magasabbra tolt szemöldökfával, a tékapolcon könyvvel, érthetővel, a cinterem fűvén Bartók-dallamot vezénylő óvónővel, iskolával — palatáblással s a legmagasabbal — s jó mesterséggel.” Otthon legyünk szülőföldünkön, otthon e hazában. Otthon a világban. Még megtaposottan, még szemkiverten is. Még omló egek alatt is. Azzal a maradék reménnyel, hogy újra jönnek s mindig lesznek égtartó emberek. S a tisztuló egek alól

szabadon szólhat majd az ének.

Sütő András minden mondatával, minden tétével ezt munkálta, ezt munkálja. Amit mindannyiunknak adott — Ady szavaival —, örökség, nem divat. Meghatározó, megtartó érték.

1996. június 7.

Czine Mihály

SÜTŐ András író, elbeszélő, drámaíró, szerkesztő (Pusztakamarás, 1927). 1940-45-ben a nagyenyedi Bethlen Kollégium diákja volt. 1945-ben Kolozsvárott a Móricz Zsigmond népi kollégiumban tanult. A *Világosság* riportere lett. 1948-tól a *Falvak Népe* szerkesztője, 1950-54-ben főszerkesztője Bukarestben. 1958-tól az *Új Élet* szerkesztője, 1971-1989 között főszerkesztője. Marosvásárhelyen él. 1979-ben Herder-díjat kapott.

Az ötvenes évek közepén elhallgatott, évekig egyetlen novellát sem írt, a görögség tanulmányozásával mélyítette szemléletét, távlatot teremtett a provincia gondjainak kifejezéséhez. Felismeréseit esszéikben, tünődésekben fogalmazta meg, a korszerűséget abban látta, hogy képes-e az író a szűkebb közössége gondjaira egyetemes érvényű választ adni. *Félrejáró Salamon* (1956) című kisregénye, néhány novellája, valamint *Pompás Gedeon* (1968) című színműve már egy-egy motívumban előre mutat pályájának nagy korszaka felé. Két kiemelkedő esszéje a *Nagyenyedi fügevirág* és a *Perzsák. Az Engedjétek hozzám jönni a szavakat* (1977) című esszéregénye és az *Anyám könnyű álmot ígér* című műve az anyanyelvvédelem összegző műve. Az 1970-es években írt történelmi paraboladrámáiban a személyiség és a hatalom viszonyának sokrétű elemzését adja: *Egy lócsiszár virágvasárnapja* (1973), *Csillag a máglyán* (1974), *Káin és Ábel* (1977). A *Szuzai menyegző*(1981) az önmagát istennek minősítő örült hatalom drámai megjelenítése. Ezután Sütő Andrásnak újabb könyvei már nem jelenhettek meg Romániában. Az *Advent a Hargitán* (1985) közvetlenül fejezi ki az erdélyi magyarság élményeit. *Álomkommandó* című drámája (1987) az abszurd drámákkal tart rokonságot. A szétszóródással, meneküléssel szemben a „maradok, másként nem tehetek” erkölcsi eltökéltségével szólnak esszéi az erdélyi magyarság megpróbáltatásairól, s követelnek méltó emberi sorsot a nemzeti kisebbségek számára.